

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Andra kammaren.

Nr 6.

Lördagen den 2 februari.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidna januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 31, med förslag till lag angående ändring i lagen den 8 april 1927 (nr 85) om dödande av förkommen handling;

nr 32, med förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal;

nr 33, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.;

nr 34, angående uppskov med återbetalning av ett Hornborgasjöns sänkingsförening, Skaraborgs län, beviljat statslån;

nr 35, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

nr 36, med förslag till lag angående ändring av lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, m. m.;

nr 37, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 38, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; och

nr 39, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Skoglund* i Doverstorp vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående åtgärder till förhindrande av att till sakkunniga enligt 14 § taxeringsförordningen förordnas personer, som mot ersättning tillhandagå de skattskyldiga vid uppsättande av deklarationer och besvärsskrifter m. m.

Kammaren biföll denna anhängan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Skoglund* i Doverstorp vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpel-

Andra kammarens protokoll 1946. Nr 6.

lation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående närmare anvisningar rörande tillämpningen av bestämmelserna i kommunalskattelagen om rätt till avdrag för kostnader för reparation och underhåll av jordbruksfastighet m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Olson* i Göteborg vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående framläggande av förslag om krigskonjunkturskatt för år 1946 m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till talmannen i riksdagens andra kammare.

Med hänvisning till bifogade läkarintyg och då jag inom avsevärd tid icke tror mig kunna återvinna min hälsa, ber jag härmed få avsäga mig uppdraget som ledamot av riksdagens andra kammare.

Stockholm den 1 februari 1946.

Gunnar Sundqvist.

Det vid skrivelsen fogade läkarintyget var av följande lydelse:

Härmed intygas att riksdagsman *Gunnar Sundqvist* på grund av arhythmia cordis, labilitas vasomotorica och asomnia är oförmögen att fullgöra sitt riksdagsmannauppgift under åtminstone februari månad 1946.

Nockeby den 31 januari 1946.

E. Swanlund,
leg. läk.

Denna avsägelse blev av kammaren godkänd.

§ 7.

Herr *Holmström* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 5, angående reglering av vissa tjänstepensioner m. m.

Denna motion bordlades.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial, nr 1, i anledning av första kammarens remiss av motion nr 94 av herr Persson, Einar, *m. fl.* om utredning angående ändrade rösträttsgrunder vid allmänna- och jordägarstämmor samt andra kammarens remiss av likalydande motionen nr 190 av herr Ericsson i Sörsjön;

statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under riksstatens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser hov- och slottsstaterna;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning; och

nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.06 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 5 februari.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 29 och den 30 nästlidna januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 42, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Ledamoten av riksdagens andra kammare *Axel P:son Bramstorp* är på grund av influensa oförmögen deltaga i förhandlingarna.

Bramstorp den 4 februari 1946.

Hilding Lavesson,
provinsialläkare.

Riksdagsman *C. O. Carlsson*, Bakeröd, har av mig denna dag undersökts och befunnits lida av akut luftrörskatarr samt neurit i vänster arm. Han är arbetsoförmögen från och med den 3 februari 1946 minst 10 dagar. Ovanstående intygar på heder och samvete.

Ljungskile den 3 februari 1946.

B. J. Ringertz,
provinsialläkare.

Fru *Märta Boman* är till följd av svalginfektion arbetsoförmögen 10 dagar, intygas.

Stockholm den 3 februari 1946.

H. Berg,
leg. läk.

Kammaren beviljade herrar Pehrsson-Bramstorp och Carlsson i Bakeröd samt fru Boman ledighet från riksdagsgöromålen, herr Pehrsson-Bramstorp tills vidare fr. o. m. den 4 innevarande februari, herr Carlsson i Bakeröd tills vidare fr. o. m. den 3 februari samt fru Boman under 10 dagar från och med den 3 februari.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 31, med förslag till lag angående ändring i lagen den 8 april 1927 (nr 85) om dödande av förkommen handling;

nr 32, med förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal; och

nr 33, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 34, angående uppskov med återbetalning av ett Hornborgasjöns sänkningsförening, Skaraborgs län, beviljat statslån;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 35, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 36, med förslag till lag angående ändring av lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsing eller kommun drivna sjukhus, m. m.;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 37, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker; och

nr 38, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 39, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva, m. m.

§ 5.

Föredrogs och remitterades till bankoutskottet den på bordet liggande motionen nr 396 av herr *Holmström m. fl.*

§ 6.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 1, i anledning av första kammarens remiss av motion nr 94 av herr Persson, Einar, m. fl., om utredning angående ändrade rösträttsgrunder vid allmännings- och jordägarstämmor samt andra kammarens remiss av likalydande motionen nr 190 av herr Ericsson i Sörsjön.

Kammaren beslöt, att redan vid detta sammanträde till avgörande företaga detta endast en gång bordlagda ärende.

Memorialet lades till handlingarna, och beslöt kammaren att hänvisa förenämnda inom andra kammaren avgivna motion till jordbruksutskottet.

§ 7.

Föredrogs, men bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 1, 12, 13, 20 och 22 samt första lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

§ 8.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Hagberg** i Malmö, som anförde: Herr talman! Enligt 10 § regeringsformen skola ärendena beredas av föredragande statsrådet »genom nödiga upp-

Interpellation. (Forts.)

lysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk», innan desamma föredragas hos Konungen i statsrådet. Denna beredning tillgår i de flesta fallen på så sätt, att ärendet till en början utsändes på remiss till den eller de centrala eller lokala ämbetsmyndigheter m. fl., till vilkas verksamhetsområde det efter sin beskaffenhet hör. Detta remissförfarande har genom tiderna erhållit en alltmåra vidsträckt tillämpning i samma mån som den statliga förvaltningsapparaten spånt över allt vidare områden. Även om detta medfört ökad arbetsbörda för de hörda myndigheterna och organen, torde dessa likväl hava funnit sig däri, enär deras möjligheter att göra sin röst hörd samtidigt ökat. Det ligger i sakens natur, att en fråga bör bliva allsidigt belyst med hänsyn till alla dess konsekvenser, innan densamma avgöres, och avsikten med remissförfarandet är just att bereda därav berörda myndigheter och organ tillfälle att efter noggrant och omsorgsfullt övervägande yttra sin uppfattning i saken. Remissförfarandet har särskilt ur kommunal synpunkt mycket stor betydelse, då många av de angelägenheter, som i sinom tid bliva föremål för lagstiftning, för kommunerna ofta medföra kännbara ekonomiska påfrestningar.

Emellertid synes det statliga remissväsendet, sådant det numera fungerar, innebära i viss mån en urartning och ett åsidosättande av icke minst kommunernas rättigheter och skyldigheter. Den alltmåra forcerade behandlingen av stora socialprojekt och i samma mån förkortade remisstider har framkallat starkt och berättigat missnöje med remissförfarandet bland flertalet av våra kommuner. Gång på gång påvisas, hurusom t. ex. stadsfullmäktigekorporationer överhuvud taget aldrig bli i tillfälle att uttala sig över de ärenden, som från Kungl. Maj:t i allmänhet via länsstyrelserna remitteras till dem, just på grund av en alltför kort utmätt remisstid. De orimligt korta remisstiderna ha helt enkelt i många fall omöjliggjort varje ställningstagande till frågan. Olika stadsfullmäktigekorporationer ha ofta måst inskränka sig till att till vederbörande länsstyrelse för vidare befordran översända någon underordnad myndighets uttalande utan att för egen del ha kunnat taga ställning till detsamma. I sådana fall erhåller alltså Kungl. Maj:t ingen som helst underrättelse om hur man på den eller den orten inom den avgörande kommunala instansen ser på den eller den frågan.

I Malmö ha t. ex. stadsfullmäktige nyligen på grund av alltför kort remisstid icke blivit i tillfälle att yttra sig över så omfattande och vitt syftande projekt som förlossningsvården, de fria skolmåltiderna och reformen av folkpensioneringen. Man har fått inskränka sig till att vidarebefordra underordnade organs uppfattning i saken utan eget ställningstagande.

Ett anmärkningsvärt exempel på remisshetsen föreligger från Stockholm. Till stadskansliet anlände under tiden den $24/11$ — $13/12$ 1945 fem stora utlåtanden, över vilka stadsfullmäktige anmodats yttra sig. Kammarkontoret kunde disponera följande antal arbetsdagar för fullgörande av sitt uppdrag: för yttrande över folkpensioneringen tio dagar, förlossningsvården elva dagar, husmoderssemestern tolv dagar, den naturvetenskapliga forskningen nitton dagar och skolmåltiderna tjugofyra dagar, vilka dessutom som ovan påvisats sammanföll. Som kammarkontoret har att avvakta övriga kommunala remissinstansers yttranden, innan kontoret utformar sina tjänsteutlåtanden, blev den disponibla tiden i verkligheten avsevärt kortare. Därest de angivna remisstiderna iakttagits, skulle stadsfullmäktige icke blivit i tillfälle att yttra sig över fyra av de nämnda ärendena, nämligen folkpensioneringen, förlossningsvården, husmoderssemestern och skolmåltiderna. Endast genom överskridande av remisstiderna blev det möjligt att underställa ärendena stadsfullmäktiges prövning.

Påpekas bör i detta sammanhang, att det viktigaste av nämnda ärenden, nämligen socialvårdskommitténs betänkande angående lag om folkpensionering, måste föreläggas stadsfullmäktige i form av s. k. tre-dagars-ärende, vilket inne-

Interpellation. (Forts.)

bär att stadsfullmäktige endast ha tre dagar till sitt förfogande för ärendets överbäggande.

Betecknande för kommunalmyndigheternas uppfattning rörande de alltför korta remisstiderna är kammarkontorets i Stockholm tjänsteutlåtande i fråga om skolmältiderna. Häri heter det:

»Kontoret anser sig inledningsvis böra framhålla den korta remisstid, som stått till kontorets förfogande i förevarande ärende och som får anses utgöra uttryck för en allt mer vanlig tendens i fråga om departementsremisserna. — — I vissa fall har tiden ej alls medgivit att avvakta övriga remissvar.

Därest förelagda remisstider skola kunna hållas, vilket kammarkontoret givetvis söker att för sin del uppnå, är det uppenbart, att kontoret icke kan — jämsides med övriga löpande remisser från olika förvaltningar — ägna ärendena erforderlig granskning, särskilt när remisstiderna för de olika departementsremisserna så som här är fallet i stor utsträckning sammanfalla.

Överhuvud taget synes den praxis, som numera kommit att bli allt mer vanlig från vederbörande departements sida, ha kommit att ointetgöra avsikten med remissförfarandet, nämligen att bereda av ett förslag berörda myndigheter tillfälle att efter noggrant överbäggande yttra sin uppfattning. Detta framgår särskilt markant i de fall, då remisstiden ej medger att ärendet föreläggas stadsfullmäktige. Kammarkontoret finner det angeläget, att en bestämd erinran från stadens sida framföres mot denna ordning med uttalande av önskvärdheten av att det statliga utredningsväsendet så planeras, att utrymme gives för en tillräcklig remisstid.»

Detta kammarkontorets uttalande har biträts av drätselnämnden. Borgarrådsberedningen anförde för egen del följande:

»Vad angår de knappa remisstiderna vill beredningen understryka vad drätselnämnden därom anför samt får tillika erinra om att stadskollegiet nyligen i skrivelse till överståthållarämbetet anhållit om ämbetets medverkan till att vid kommande remisser större hänsyn toges till det förhållandet att remissärendena på grund av Stockholms stads förvaltningsorganisation måste passera flera olika instanser, av vilka var och en måste beredas skäligt rådrum för frågornas prövning.»

Stadskollegiet biträdde vad de förberedande organen sålunda anförde, vilket också blev stadsfullmäktiges beslut.

Det råder intet tvivel om att hela remissförfarandet börjar förlora sin betydelse och alltmera betraktas med likgiltighet och misstro ute i förvaltningarna, detta icke på grund av bristande intresse för spörsmålen utan på grund av omöjligheten att medhinna ett ordentligt överbäggande av det insända materialet. Denna stämning av likgiltighet och misstro är icke oberättigad. Man har svårt att inse, att någon hänsyn kan tagas eller kommer att tagas till remissvaren, då remisstiderna utnötas på ett sätt, som icke medger ett verkligt inträggande i de föreliggande problemen. Som det nu är, få ofta vederbörande tjänstemän i kommunalorganen utan föregående diskussion inom resp. organ försöka formulera ett utlåtande till svar, och i övrigt ursäktar man sig inom det beslutande kommunala organet med att man på grund av den korta tiden icke hunnit sätta sig in i spörsmålet.

Såsom remissförfarandet numera tillämpas med alltför korta tider för avgivande av yttranden, kan det icke få fortgå. Med nuvarande forcering av ärendena och brådska nedsjunker inhämtandet av kommunernas mening till en tom formalitet och utgör ett öppet negligerande av regeringsformens föreskrifter. Även om det måhända av politiska skäl synes lämpligt att forcera fram ett ärende till en viss riksdag, få likväl av denna anledning ej saksälen sättas å sido. Den nuvarande ordningen, eller kanske rättare sagt bristen på ordning,

Interpellation. (Forts.)

innebär motsatsen till grunderna för ett demokratiskt förfarande. Den kommunala självstyrelsen och självverksamheten åsidosätts samtidigt på ett anmärkningsvärt sätt. En forcering av remissförfarandet kan vidare medföra verkliga risker för ärendenas omsorgsfulla behandling. Mycket av denna för arbetet menliga brådska skulle kunna undvikas, om erforderlig omtanke ägnades arbetets planläggning och om de förslag, som det oaktat ej hunne färdigställas inom rimlig tid, finge stå över till ett kommande år. Kommunernas rätt till opinionsbildning blir en form utan innehåll, därest ej de kommunala organen beredas rimlig tid för avgivande av sina yttranden.

Vad här ovan sagts beträffande de lokala kommunala organens ställning till remissväsendet, sådant det numera kommit att fungera, torde äga sin tillämpning även på övriga, vanligen i anspråk tagna remissinstanser, såsom länsstyrelser, stads- liksom landskommunernas sammanslutningar, näringslivets och arbetsmarknadens centrala organisationer, handelskamrar m. fl. Från dessa organ gives allt oftare till känna missnöje med det forcerade remissförfarandet.

Sålunda har exempelvis Svenska stadsförbundet vid olika tillfällen i samband med remissyttranden givit uttryck åt en dylik uppfattning med hemställan om en mera rationell ordning. Då dessa och liknande framställningar från andra håll uppenbarligen icke lett till resultat, har jag ansett lämpligt att i denna ordning påtala förhållandena.

Med anledning av vad sålunda anförts får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern framställa följande frågor:

Har Ers Excellens uppmärksammat de ovan påtalade brister, som vidlåda det statliga remissförfarandet?

Ämnar Ers Excellens snarast vidtaga åtgärder för en systematisk planering av remissväsendet, så att de beslutande kommunala organen ävensom andra övriga remissinstanser erhålla skälig tid för ett ställningstagande och en anhopning av ett flertal utlåtanden inom samma tid undvikes?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Herr *Persson* i Landafors avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 16, med förslag till lag om rätt att i mål och ärenden som tillhöra stats- eller kommunalmyndighets handläggning insända handlingar med posten m. m.

Denna motion bordlades.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.14 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 6 februari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 40, angående anslag till kraftstationer vid Harsprånget och Kilforsen.

Denna proposition bordlades.

§ 2.

Föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 42, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit.

§ 3.

Föredrogs och remitterades till behandling av lagutskott den på bordet ligande motionen nr 397 av herr *Persson* i Landafors.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Hagberg* i Malmö vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern, angående det statliga remissförfarandet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under riksstatens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor; och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser hov- och slottsstaterna.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Herr statsrådet *Erlander* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 41, angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga fastigheter i Nässjö;

nr 43, angående inköp för postverkets räkning av tomter i Karlskrona;

nr 45, angående inrättande av högre tekniska läroverk i Gävle och Karlskrona;

nr 46, angående statsbidrag i samband med borttagande av broavgifterna vid Lidingöbron; och

nr 47, angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

§ 9.

*Granskning
av justitie-
ombudsmannens
ämbets-
förvaltning.*

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Efter föredragning av utskottets däri gjorda anmälan yttrade:

Herr **Johansson** i Stockholm: Herr talman! Vid två tillfällen under föregående riksdag, vid granskningen av JO:s ämbetsberättelse och vid behandlingen av min motion om ett lekmannaråd vid sidan av JO, tillät jag mig anföra några kritiska synpunkter på JO-ämbetets utövning. De riktades icke så mycket mot vad som stod i berättelsen som mot det som icke stod där. Jag tillät mig hävda, att JO-ämbetet, som för hundra år sedan under den första tiden verkligen var en det folkliga rättsmedvetandets kontrollinstans gentemot domare och ämbetsmän, på sista tiden blivit en granskare av bagateller och petiteser inom lagskipningen, som omsorgsfullt förbigått de många av mig exemplifierade händelser under kriget, vilka slutligen lett till en allmän förtroendekris, åtminstone för polismakten.

Vid granskningen av JO:s ämbetsberättelse för i år måste jag säga, att detta mitt intryck har förstärkts. Första lagutskottet har granskat både JO:s berättelse, hans diaries och berättelserna över hans resor mycket omsorgsfullt,

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

men tittar man närmare efter vad dessa innehålla, så är det ju inte de sakerna som ha skapat förtroendekrisen. Det är alltså, kanske med undantag av fallet Montelius i Västmanland, saker, som, även om de i och för sig ha en viss betydelse, dock äro så små jämfört med de saker som upprört offentligheten, att man förvånar sig över att JO haft så mycken tid för bagateller, exempelvis vid granskning av skilda domsagors domböcker och ämbetsförvaltning. För att taga ett enda exempel så möta vi i år andra året å rad en rapport över vad som förevarit angående de där fem flickorna i Köping, som avfestade sina fästmän, som de förlorat, och som inte voro berusade men ändå blevo tagna av polisen. De fingo 23 sidor i fjol i JO-berättelsen, och de få 3 sidor i år. Det torde vara Sveriges mest parlamentariskt behandlade uppslagna förlovningar! Där emot sakna vi utöver de saker, som jag berörde i fjol, då jag lämnade en rätt utförlig redogörelse för saker, som anmälts för JO i politiska frågor men som icke blivit föremål för JO:s ingripande, en rad nya sådana. Visserligen kan det där invändas, att JO under en del av det sista året haft för praxis att hänskjuta sådana frågor till den nu arbetande parlamentariska undersökningskommissionen, men en del av dessa anmälningar är av tidigare datum. Dessutom har det i pressen förekommit en sådan mängd av upprörande fall, där JO enligt sin instruktion bort ingripa, liksom han i övrigt, när det gällt mindre saker, ingripit efter vissa avslöjanden i pressen. Jag skall bara taga några få av dessa exempel.

Redan i remissdebatten berördes i både första och andra kammaren fallet Nordh-Hansén-Hellström. Det fanns för halvtannat år sedan i Sverige en norsk medborgare vid namn Sähle, som uppvaktade inte bara JO utan också socialstyrelsen, polisen och t. o. m. regeringen med uppgift om vad dessa herrar redan för så lång tid sedan företagit sig. Av dessa rapporter framgick exempelvis, att den sedermera så bekante Hansén, som samarbetade med kommissarie Lönn vid säkerhetspolisen i Stockholm, tillsammans med tyska legationen anstiftat en klar provokation mot Sähle och några andra norrmän att resa till dalslandsgränsen och där försöka taga sig över gränsen för att spränga en bro. Det hela var anstiftat av experter vid tyska legationen, och denne Hansén var provokatören, var den som skulle lura dessa patriotiska norrmän i fällan. Om JO ingripit då, hade skandalen Nordh-Hansén-Hellström blivit bekant halvtannat år tidigare än nu var fallet. Nu fingo vi i stället vänta tills den parlamentariska undersökningskommissionen äntligen såg till att ett ingripande skedde.

I JO:s rapporter skymtar även det bekanta fallet om den norske kaptenen von der Lippe. Det innehåller en rad av anklagelser mot polisen. Jag skall nöja mig med en enda. Lippe, som inte kunde åtalas för något som helst brott i Sverige men som icke desto mindre hölls i fängelse och i läger mycket lång tid och överhuvud taget inte frigavs förrän han slutligen fick resa till England, denne Lippe blev utsatt för hotelser att om han inte ville berätta, vad polisen ansåg att han borde berätta — man hade inget brottsligt att anklaga honom för, men man tyckte att han borde ha begått något brottsligt och därför skulle ha något att berätta — så skulle man skicka honom tillbaka till Norge. Nu var det emellertid så, att Lippe var efterlyst av den av tyskarna behärskade polisen i Norge och att en utvisning hade varit detsamma som att skicka honom i Gestapos klor.

Nu säger man, att polisen nekar till detta. Ja, säkerhetspolisen nekar överhuvud till allting. Jag har följt några av dessa mål i handlingarna, och när helst någon till JO har anmält, att säkerhetspolisen uppträtt otillbörligt, har det alltid lämnats samma svar. Det är tre olika grader i detta svar. Ena gången är klaganden en kverulant eller en lögnare, andra gången är han ur psykisk balans eller för det tredje skadad av en neuros. Nu känner jag Just von der

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

Lippe och vet, att han är en mycket omdömesgrill man. Han är kapten i norska armén och tjänstgjorde sista delen av kriget i Finnmarken. Jag känner massor av dem, som haft liknande anklagelser gentemot säkerhetspolisen. Det är kanske i 1, 2 eller 3 fall som det kan vara fråga om kverulanter och kanske också folk med neuroser, men i alla de 40 eller 50 fall, som jag haft anledning att granska, kan detta inte vara fallet, utan det är ganska samstämmiga omdömen att säkerhetspolisen under en tid uppträdde ytterligt brutalt, framför allt i Stockholm, mot norska flyktingar och mot antifascister av olika slag. Att hotelsen att utlämna honom till Norge, som i fallet Lippe inte blev verkställd, icke var något tomt hot, har tidigare i riksdagen visats med fallet Martin Hjelman, en norsk sjöman, som anhölls här, misstänktes för att ha något att göra med den s. k. wollweberligan men som av polisen inte ens delgavs denna misstanke utan skickades tillbaka till Norge i den tron att den norska polisen ingenting visste. Den svenska polisen under polisintendent Martin Lundqvists ledning sade ingenting åt Hjelman, men den underrättade Gestapo om sina misstankar, och resultatet är genom tidigare anföranden i riksdagen bekant. Denne ärlige, norske sjöman och patriot häktades och pinades till döds av Gestapo i Tyskland. När sådana saker genom Lippe och genom pressen i rikt mått blivit JO bekanta, måste jag finna det synnerligen anmärkningsvärt att JO icke i dessa fall gjort något som helst ingripande.

En annan sak, som kan synas vara av mindre betydelse: »Folkviljans» redaktör Fritiof Lager anmälde den 13 februari i fjol, att nämnda tidningsföretags abonnenter någonstans i Uppland registrerades av polisen, och ställde frågan, om detta kunde vara förenligt med svensk lag. Som bevis för att så icke kunde vara fallet meddelade han, att generalpoststyrelsen just med hänvisning till lagen stoppat denna trafik och förklarat, att den var lagstridig. Jag har följt detta ärendes gång hos JO. Han har infortrat intyg bl. a. av chefen för säkerhetspolisen, Hallgren. Hallgren har medgivit, att sådan övervakning har skett av, som det heter, nazister och kommunister, men av handlingarna framgår, att det icke har skett beträffande nazisterna, medan man däremot understriker, att när det gäller Ny Dag bör abonnentlistan vara ett bra medel för att registrera kommunisterna i landet. Det framgår vidare, att en av säkerhetspolisens underchefer till högste chefen Hallgren har anfört tvivel, om denna trafik var laglig. Till detta har säkerhetspolisens chef bara bifogat en randanmärkning till dokumentet: han skulle fråga postmästarna eller postdirektörerna, där sådana finnas! Jag ställer frågan till kammaren: blir en åtgärd mindre lagstridig om den inte utföres av en brevbarare utan av en postmästare? JO har gått förbi detta. Så småningom har det skickats till Paulssonskommissionen, men anmälaren, som anmälde saken den 13 februari i fjol, väntar trots påstötning både i brev och i tidningen ännu i dag på svar.

Jag har tagit reda på att det kan förekomma, att mål, som anmälas till JO och bli förklarade vilande, kunna bli vilande i flera år, medan den klagande förgäves väntar på ett enda ord till svar från denna institution.

Därför kommer jag över till domarna. Herr Hagberg i Luleå visade i fjol i en av debatterna en mycket betecknande kurva över säkerhetspolisens verksamhet. Enbart dess förekomst borde ha intresserat JO, om han skulle sköta sin uppgift enligt instruktionen. Jag antar, att kammarens ledamöter minnas den där kurvan. Det framgick, att den var grundad på ett mycket gott statistiskt material och att det fram till slagen vid El Alamein och Stalingrad var ytterligt sällsynt att polisen tog hand om några tyska spioner och agenter, fastän det vamlade av dem i landet, medan man däremot var ytterligt flitig när det gällde folk, som misstänktes arbeta för de allierade.

Det heter ju i JO:s instruktion, att JO är den som skall övervaka, att det

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

inte förekommer domar, som präglas av vrånghet, våld och grov försumlighet. Om något är vrånghet och våld borde det väl vara att under en lång tidsperiod det kan bevisas, att rättskipningen i landet följer de politiska konjunkturerna i utlandet, att både polisens åtgärder, framför allt mot folk, som misstänkes bedriva spioneri och hemlig underrättelseverksamhet, och även domstolarnas domslut präglas av dessa konjukturer och att så få av de tyska agenterna överhuvud förts inför domstol. Det sistnämnda är naturligtvis en anklagelse i första hand mot polisen och, endast i fall anmälan och åtal skett, mot domstolarna. Ingen åtgärd från JO:s sida har trots detta företagits. Nu efteråt har ju polisen själv försökt att skapa en viss clearing. Man måste ju förvåna sig över att exempelvis haremskaptenen Ekström, som nu visar sig vara för flera år sedan bekant som tysk agent, inte blev tagen av polisen då. Det tycks ju allmänheten, som om alla dessa tyska herrar, som voro tämligen väl bekanta i landet i övrigt och som t. o. m. hade förbindelser med höga militära befälhavare vid gränsen i norr, hade sparats för något polisens efterkrigsprogram. När kriget pågick, var det inte så noga med dem!

Slutligen skall jag anföra ett enda domslut — ett av de många, som jag kunde andra — men jag väljer detta uteslutande därför att det är det enda av de stora processerna, där hemligstämpeln hunnit bli hävd. Det torde bli anledning att återkomma till många av de andra, exempelvis till det av mig i fjol berörda upprörande fallet Klasén, där enda vittnet återtog alltsammans men där han ändå inte fick resning. Det fall jag tänker beröra är det s. k. pansar-spionmålet, som ju har skymtat mycket i pressen och som JO därför bort ha anledning att titta på litet närmare. Det är fallet Sidorenko-Wallin. Jag har haft tillfälle att gå igenom hela den tjocka luntan med nu frigivna handlingar, men jag skall bara här beröra ett par av de viktigaste detaljerna, ty annars skulle det föra för långt.

Upphovsmannen till hela denna process, han som hade polisens uppdrag, sedan han kommit i förbindelse med en rysk resebyråtjänsteman, att följa dennes förehavanden, är en man som heter Alf Oskar Johansson, volontär vid Svea gardet och sedan 1934 organiserad nazist, en man som t. o. m. utträdde ur Lindholmspartiet därför att han blev upprörd över att detta parti slopade hakkorset som sin symbol. Ännu 1942, när detta var före i polisen, deklarerade han sig som övertygad nazist, och det visade sig, trots att detta inte var föremål för egentliga förhör utan bara skymtade i hans levnadsbeskrivning, att han stått i ständig förbindelse med minst två personer vid tyska legationen i Stockholm, åtminstone två år innan detta hände. Denne man, om vilken polisen visste att han var nazist och att han stod i förbindelse med tyskarna, utnyttjades således som någon sorts angivare och tjallare och provokatör för att söka finna ut något brottsligt.

Bland de nu icke längre hemligstämplade papperen finns — och det visar tydligt vilka verktyg polisen ibland använder — ett dokument i hundra punkter, som denne tyska legationens och polisens gemensamme tjallare räknade som en angivelse mot en sjuttonårig chauffördotter i Stockholm vid namn Ingrid Wallin. Av de hundra punkterna skall jag, för att visa arten av dessa beskylningar, citera fr. o. m. punkt 76 t. o. m. punkt 90 — de äro mycket korta.

»Iakttagelser gjorda vid det tillfälle jag besökte Intourist slutet av aug. och då Inga var därstädes.

76. Inga visade en märkbar irritering över mitt besök.

77. Jag lade märke till att hon i handen höll en blyertspenna.

78. Vidare lade jag märke till större böcker vilka voro uppslagna på skrivbordet.

79. Några fullskrivna papper (maskinskrivna).

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

80. Samt en skrivmaskin i vilken ett papper var insatt och till hälften utskrivet.

81. Tommie var avvisande.

82. Jag märkte att mitt besök var för dem synnerligen olämpligt.

83. Jag hälsade först på Tommie »Goddag på dej Tommie».

84. Sedan hälsade jag på Inga.

85. Tog henne i handen.

86. samt utbytte några helt vanliga frågor som artighet.

87. Tommie säger att vi just nu håller på och arbetar, samt

88. ber mig komma tillbaka vid något annat tillfälle då han har bättre tid.

89. Jag hälsade adjö

90. och begav mig därifrån.»

Ja, jag ville bara för kammarens ledamöter ge ett exempel på vad det är för slags handlingar som varit så viktiga, att domstolen velat ha dem hemligstämplade i minst tjugofem år. Detta är en av dem. — Ytterligare ett par citat. Mannen i fråga försöker för att göra flickan misstänkt hos polisen dels framställa henne som mycket naiv och dum och påpekar att hon inte förstår musik och dels såsom mycket intelligent, när detta passar. Det hela hänger inte ihop på något sätt. Flickan har, som det heter på Johanssons underliga svenska, »ett mycket värdigt intellektuell». Han säger vidare:

»Mitt första intryck av Inga: Jag uppfattade hennes ålder över 25 år, trots att hon såg betydligt yngre ut.» — — — »Inga har ett mycket värdigt intellektuell, är klarsynt och reagerar behärskat.» För en stund sedan har han uppgivit raka motsatsen. »Hon har en enastående skicklighet att klara sig ur sådana situationer, som t. ex. ett samtal, vilket förs på ett plan där hon icke behärskar, draga ner detta, och att det ändå verkar filosofiskt» (!) Så här slutar han: »Jag har bara träffat Inga vid fyra tillfällen, samt vid ett femte (Intourist) helt flyktigt» — och så kommer den stora klämman, vari han konstaterar: »Att Inga varit ett redskap och kanske ett nyttigt sådant i Sidorenkos ägo är ett axiom.» Men det var ju det som skulle bevisas!

För ytterligare förståelse av detta fall, som JO borde ha uppmärksammat, därför att det redan för nära ett år sedan behandlats i pressen med mycket noggranna detaljer, kan jag nämna att denna sjuttonåriga flicka kunde polisen inte få någon som helst bevisning emot — annat än att hon varit kär i en utlänning. Men för att få henne fast efter hela denna hundrapunktsredogörelse fick man henne slutligen fälld för någon sorts brottslig *avsikt*; juristerna må bedöma hur detta stämmer med det underliga 8 kapitlet, efter vilket mycket underliga domar kunna fällas. Det var ju klarlagt att hon inte deltagit i något som helst spioneri, men utlänningen i fråga hade en gång frågat om hon — en enkel chauffördotter från Stockholm — kände någon i försvarsstaben. Nej, svarade hon, och något annat var också rätt otänkbart. Då ställde man i polisen till henne den snärjande frågan: »Om ni hade känt någon vid försvarsstaben, skulle Ni då haft något emot att sammanföra vederbörande med denne utlänning?» Nej, sade flickan omisstänksamt.

Ja, detta lilla enkla nej räckte till ett och ett halvt års straffarbete, som hon avtjänade i Växjö. Denne man däremot — och det är framför allt därför jag dragit fram detta fall — denne Alf Oskar Johansson, nazisten med de 100 punkterna, med åtminstone åttaårigt medlemskap hos nazisterna, som själv tänkte sig bli en »Führer» och bilda eget parti i det nazistiska facket, denne man, om vilken både krigsrätten vid Svea garde och polisen visste, att han stått och stod i tysk tjänst när han arbetade för polisen, han blev icke ens föremål för förhör om sina tyska förbindelser! Krigsrätten nämner detta endast i förbigående, när hans levnadsomständigheter beröras, och det är också endast i förbigående.

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

ende nämnt att han stått i förbindelse med två personer bland tyskarna, kallade X. och Y. Och när Wallin — det står inte i protokollet men jag vet det genom Wallin själv — till överkonstapel Söderström ställde frågan: »Varför gör ni ingenting åt Johanssons tyska förbindelser?», svarade nämnde överkonstapel, herostratiskt ryktbar för ett trettiotal liknande fall: »Vi ha inte något intresse för Johanssons förbindelser med tyska legationen.»

Allt detta har varit bekant genom pressen. Det har också blivit bekant att Johansson för sina förbindelser fick ett mycket kortvarigt straff och nästan omedelbart blev frigiven. Huvudpersonen återigen, chaufför Wallin, sergeant vid Sörmlands pansarregemente, blev dömd. Jag har granskat domen och vet och kan berätta det här, att det som fällde honom var en enda uppgift som han lämnade till en främmande makt. Han hade besvarat frågan, huruvida Scania-Vabis — som ju, vilket alla svenskar veta, bl. a. tillverkar tanks — ännu levererat några tanks till svenska armén, med orden: »Inte ännu, men de lära komma i oktober.» Detta är onekligen, efter 8:e kapitlets ordalydelse, ett brott som naturligtvis bör vara belagt med straff. Men jag ifrågasätter domslutet när Johansson inte ens förhördes för sina tyska förbindelser, medan chaufför Wallin för detta enda svar fick tolv års straffarbete och sitter i fängelse ännu. Tolv år!

Jag kan inte finna annat än att detta är en domarutövning och en rättspraxis som varit betingad av eftergifter för de politiska konjunkturerna, vilket man kan avläsa just i skillnaden mellan domarna mot tyskar och deras spioner, i den mån de lagförts före efterkrigsprogrammet, och mot andra. Man kan exempelvis också erinra om den där herrn som hjälpte till att konstruera »Per Albin-linjen» i Skåne och sedan for till Tyskland. Han fick en månads fängelse, villkorlig dom. Eller den i fjol berörda mannen från Jämtland, som bedrivit spionage vid svenska flygfält för tysk räkning. Det är denna olikhet i straffsättning, framför allt denna polisens ovilja under kriget att gå fram emot de tyska agenterna, som jag anser borde ha varit föremål för JO:s uppmärksamhet, om ämbetet hade sköts så som lagstiftarna en gång avsett och som det sköttes under ämbetets första år.

Jag har inom utskottsavdelningen sökt framhålla dessa omständigheter som anmärkningsvärda. Då lagutskottets utlåtande fått den utformning som föreligger kan jag inte ställa något yrkande, eftersom jag inte fått gehör för det förslag jag framställt i utskottet. Jag har för tredje gången i riksdagen härmed endast velat framföra dessa synpunkter om vad jag anser att JO-ämbetet har blivit: ett verk som granskar bagateller, som silar mygg och sväljer kameler och som icke längre är vad det en gång var. Jag kan alltså inte ställa något yrkande, herr talman, men det är å andra sidan klart att jag och de som äro ense med mig inte kunna biträda ett utlåtande, som säger att denna berättelse icke varit föremål för någon anmärkning.

Herr Lindqvist: Herr talman! Herr Johansson i Stockholm slutade med att säga att han inte kunde ställa något yrkande här i kammaren. Jag förstår inte varför någonting skulle hindra honom att ställa ett yrkande. Herr Johansson har såvitt jag kunnat förstå med stort intresse deltagit i arbetet inom den avdelning av första lagutskottet, som har granskat JO:s ämbetsberättelse, och herr Johansson har inom avdelningen kommit till den uppfattningen att riksdagens justitieombudsman inte skött sig som herr Johansson ansett att han skulle göra.

Femton av avdelningens sexton ledamöter ha ansett att det inte finns någon anmärkning att göra emot justitieombudsmannen. När vi avslutat arbetet inom avdelningen ställde herr Johansson ett yrkande, vilket i huvudsak omfattade

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

de erinringar han här i dag har gjort. Herr Johanssons yrkande i avdelningen, vilket sedan också var uppe i lagutskottet in pleno, lydde: »att avdelningen måtte föreslå utskottet in pleno såsom anmärkningsvärt framhålla, att justitieombudsmannen under sin verksamhet förbigått de grava anmärkningar, som dels genom direkta anmälningar till justitieombudsmannen och dels genom pressen riktats mot vissa polis- och åklagarmyndigheter ävensom vissa domstolar, speciellt i samband med politisk övervakning av vissa anhållanden, åtal och domar i politiskt betonade mål, ehuru de förhållanden, som därvid påtalats, senare lett till särskilda undersökningskommissioner och en allvarlig förtroendekris.»

Jag framhöll i avdelningen i något yttrande till herr Johansson nödvändigheten av att han närmare angav i vilka fall han hade anmärkningar att göra, och herr Johansson berörde några sådana fall, dock inte så utförligt som han här i dag har gjort.

Envar som sett på såväl justitieombudsmannens som militieombudsmannens ämbetsberättelser vet, att det tryckta material som kommer på kamrarnas bord endast är en liten del av det material, som föreligger för granskning inom lagutskottet. Det är stora luntor, och skulle vi ta fram de olika akter som gälla de fall herr Johansson här påtalat, skulle ni få se att det är inte litet som här är utträttat.

Herr Johansson har i utskottet i anslutning till sitt yrkande där gjort gällande att det finns nazister inom såväl domarkåren som poliskåren. Jag tror inte att detta kan förnekas. Herr Johansson har rätt i att det finns nazistiska domare och nazistiska polismän. Men om det finns en eller två nazistiska domare kan det inte vara riktigt att misstänkliggöra hela domarkåren för detta. Detsamma är förhållandet när det gäller polisen. Det är djupt att beklaga att det skall finnas nazister inom dessa kårer. Ty det är klart att om det inte finns mer än en enda nazistisk domare, är det en för mycket. En enda nazist i domarkåren kan draga ned hela domstolsväsendet, så att vårt folk inte längre får det förtroende för våra domstolar som det skulle ha. Jag tror att alla kammarens ledamöter kunna vara överens om detta.

Frågan är då hur man skall kunna vidtaga åtgärder för att få bort en domare, som är nazist. Jag säger väl inte för mycket om jag nämner, att man i något fall har försökt åstadkomma detta på så sätt, att man har lämnat domaren ett särskilt uppdrag att utföra, varigenom han kommit bort från domstolen. Men man torde dock inte kunna tvinga en domare att gå ifrån sin ordinarie befattning för att fullgöra en viss utredning. Även när det gäller andra tjänstemän än domare och polismän har det på sista tiden talats om att det ur vissa synpunkter skulle vara önskvärt, att de inte sutte så fast på sina poster som de göra, utan att det borde finnas möjlighet att avskeda dem, om de missbruka sin ställning. Det är dock inte minst när det gäller domarkåren av synnerligen stor vikt att domarna äro oavsättliga. Det skall således mycket till, innan man vidtager en åtgärd av detta slag, särskilt mot våra domare. Nu förhåller det sig lyckligtvis så, att vi inte i vårt land ha det slags domstolar, som med ett missvisande namn betecknats såsom folkdomstolar. Hos oss är det inte en ensam person som avkunnar domarna i domstolarna. I häradsrätten dömer nämnden tillsammans med sin ordförande, häradshövdingen, och i våra rådhusrätter faller inte heller en ensam domare utslaget. Även om det bland dessa domstolars ledamöter skulle finnas någon nazist, finns det väl ingen anledning att tro, att detta skulle taga sig uttryck vid domens avkunnande. Därtill föreligger möjligheten att klaga hos hovrätten och i en del fall även i högsta domstolen. Men även om man inte behöver befara att felaktiga domslut skola avkunnas på grund av att en eller annan domare är

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

nazist, är det likväl önskvärt att om möjligt avlägsna de nazister, som sitta på dessa befattningar.

Detsamma gäller naturligtvis i fråga om poliskåren. Det har nu framkommit, att det funnits ett visst antal nazistiska polismän. Jag kan dock inte anse det vara riktigt att det stora flertalet hederliga och duktiga polismän skall smutskastas för dessa sina kollegers skull. Jag känner för min personliga del — liksom säkerligen de flesta av denna kammars ledamöter — flera polismän, som jag på det allra högsta respekterar. Jag vet att de på ett plikt-troget och lojalt sätt fullgöra sin samhällseliga tjänst. I samband med den undersökning som nu pågår rörande offentliggörande av vissa tidigare hemlig-stämplade papper ha ju, såsom under de senaste veckorna av tidningarna framgått, vissa förut okända omständigheter kommit i dagen. Mycket av det som i detta sammanhang uppenbarats ger vid handen, att vi äro den svenska poliskåren stor tack skyldiga för det samhällsgagneliga arbete, som den utfört under de gångna krisåren. Låt oss hjälpas åt att få bort vad som inte bör förekomma, men låt oss också hjälpas åt att slå vakt om de hederliga polismän, som under denna tid gjort en gagnande insats i samhällets tjänst!

Jag hade inte tänkt besvära kammaren genom att syssla med så många av de fall, som herr Johansson här har tagit upp. Men jag har låtit göra några anteckningar ur den omfattande akt, som gäller det av herr Johansson påtalade fallet Lippe, där herr Johansson anser det synnerligen anmärkningsvärt, att riksdagens justitieombudsman inte ingripit. Jag skall i allra största kort-het citera litet ur handlingarna beträffande detta fall. Skulle några av kam-marens ledamöter anse detta otillräckligt och vilja ha reda på mera, exempel-vis beträffande de övriga fall, herr Johansson framdrog, ber jag att få hän-visa till handlingarna, som alltjämt stå till riksdagens förfogande i första lagutskottets lokaler. Den som är särskilt intresserad av hur något fall lig-ger till, har således möjlighet att taga del av materialet där.

Av handlingarna i fallet Lippe framgår, att Lippe var norrmän och en känd kommunist, som på illegal väg kom till Sverige den 13 augusti 1941 utan att anmäla sig för de svenska myndigheterna. Den 16 augusti blev han anhållen av kriminalpolisen på Strandvägen i Stockholm. Han hade då skuggats och befann sig i ett med hänsyn till rådande förhållanden starkt misstänkt säll-skap. Under tiden 17—31 augusti 1941 blev han förhörd av kriminalpolisen icke mindre än 18 gånger. Förhöret hölls av överkonstapel Söderström och konstaplarna Danielson och Åkerberg. Lippe vägrade härunder att uppgiva hur han inkommit i riket, vad han sysslade med härstädes och var han haft sin bostad i Sverige. Detta var orsaken till att han måste förhöras så många gånger. Genom utredningen hos JO har inte framkommit någonting som ger vid handen, att de svenska polismännen uppträtt bryskt eller olämpligt. Vad som förekommit tillåter i stället slutsatsen, att Lippe haft sig själv att skylla.

Jag skall stanna vid att citera detta. Det finns eljest en del andra omstän-digheter att anföra, men då det rör detaljer, som herr Johansson såvitt jag hörde rätt inte tagit upp, skall jag inte heller beröra dessa. Herr Johansson må ju ha sin uppfattning om fallet Lippe. Med vad jag har anförat har jag velat säga, att den som går till grunden med JO:s ämbetsberättelse utan den förutfattade meningen, att Lippe var ett av guds bästa barn, kommer säker-ligen i likhet med första lagutskottets övriga ledamöter till den uppfattning-en, att JO har utfört en mycket grundlig utredning, innan han fattade slut-lig ståndpunkt till fallet. När man söker att objektivt bedöma detta utred-ningsmaterial kommer han till den uppfattningen, att han icke kan vidtaga några åtgärder. Herr Johansson säger, att JO slår ned på småsaker men inte på de stora sakerna. Jag vet inte om herr Johansson faller detta yttrande på

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
grund av obekantskap med en hel del förhållanden på detta område. Men nu kan det förhålla sig så — jag har sagt det till herr Johansson i utskottet — att vad som för en människa kan te sig som en obetydlig sak kan likväl ha en stor principiell betydelse för andra. När det gäller dylika principiella fall har JO inte vägrat att ingripa, även om inte frågan har varit en av de allra största.

Herr Johansson tog i sitt anförande upp fallet flickorna i Köping, för vilket en redogörelse lämnades i föregående års tryckta JO-berättelse. Men herr Johansson torde väl veta att gången är den, att sedan JO i fjol har redogjort för detta fall och uttalat den uppfattningen, att åtal borde ha anhängiggjorts, har han att i årets berättelse redovisa för hur detta fall utvecklats sig.

Herr Johansson och utskottets övriga ledamöter ha inte kunnat enas. Jag vet inte om det kan bottna i att vi i många ting se på olika sätt. Herr Johansson har som jag sade i början av mitt anförande visat stort intresse för de ärenden det här gäller. Jag vill inte gärna tro att hans uppfattning endast förestavats av någon lust att framställa anmärkningar. Jag kan inte tro, att han till dessa frågor har samma inställning som den revisor, tillsammans med vilken jag en gång skulle verkställa en revision. Redan innan vi börjat revisionen röt min medrevisor: »Här skall anmärkas.» — »Vi få väl först se till, att det finns någonting att anmärka på», genmälte jag. »Det är det vi skall leta fram», blev svaret. Nu har herr Johansson genom att han har stått i personlig kontakt med en del av de personer det här gäller förklarligt nog blivit preparerad att ta ståndpunkt på ett helt annat sätt än jag och kanske många övriga av utskottets ledamöter. Men vi övriga i utskottet ha i likhet med herr Johansson försökt bruka vårt förnuft så långt det varit möjligt, och vi ha kommit till den uppfattningen, att riksdagens justitieombudsman har skött sina åligganden på ett sådant sätt, att det inte finns anledning till någon anmärkning mot honom.

Herr **Johansson** i Stockholm: Herr talman! Herr Lindqvist har korrekt återgivit den reservation, som jag försökt att få fram i avdelningen inom första lagutskottet. Det framgick därav liksom av mitt anförande, att mina anmärkningar icke i första hand riktade sig mot vad JO har gjort eller mängden av det arbete som utförts. Det är ett mycket omfattande arbete som gjorts, även om det däri i stor utsträckning sysslats med bagatellartade historier. Jag har däremot vänt mig mot vad JO inte har gjort. Och jag försäkrar herr Lindqvist att jag har gått till verket efter noggranna förstudier och inte av någon lust att bara anmärka. Detta ville tydligen herr Lindqvist inte heller göra gällande. Jag tror emellertid att det kan föreligga en fara i motsatt riktning: att man går till verket för att sudda över vad som förekommit. Något sådant vill jag emellertid inte tilltro herr Lindqvist.

Jag fäste mig särskilt vid ett par uttalanden i herr Lindqvists anförande. Herr Lindqvist upprepade vad en annan aktad ledamot av första lagutskottet, herr Hedlund i Östersund, sade under fjolårets debatt i detta ärende, nämligen att det visserligen finns en del nazistiska poliser men att det stora flertalet polismän är mycket aktningvärt folk, som vi ha anledning att visa oss tacksamma emot. Visst finns det poliser, som mönstergillt sköta sin tjänst — kanske de äro ganska många — men nog måste väl kammarens ledamöter medge att enbart vad som under det senaste året publicerats har visat, att utbredningen av nazismen framför allt inom säkerhetspolisen och inom Stockholms kriminalpolis har varit oroväckande stor. Det värsta anser jag för min del vara, att den uppreisning som nu igångsatts bara börjat. Så fort man börjat röra i en affär, visar det sig, att alla berörda ha täckning uppåt. Nordh och Hansén hade kommissarien

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

Lönn att skylla på, och så fortsätter det uppåt i graderna. Jag har en känsla av att man ännu inte börjat snudda vid de verkligt skyldiga. Och om så är fallet tror jag inte herr Hedlund vill upprepa vad han sade i fjol, nämligen att de som syssla med det politiska arbetet inom polisen äro en elit. Ty om de vore eliten, hurudana skulle inte då de andra vara?

Jag tror det är ett ganska legitimt krav vi ställa, när vi hävda att JO borde ha ingripit, när han fått så mycket vinkar om förhållanden av nyssnämnd art. Herr Lindqvist säger, att JO har ingripit, när han funnit skäl föreligga. Jag skall inte nu ådraga mig den anmärkning, som riktades mot mig i fjol, att syssla med för gamla saker. Jag vill bara erinra om att jag då lämnade en mycket utförlig redogörelse för fall, som inträffat under hela kristiden. Jag sysslade då bland annat med den anmälan som tvenne riksdagsmän, herrar Linderot och Hagberg i Luleå, gjorde till JO den 16 augusti 1941. Denna anmälan upptog hela sidor med fall, där alldeles uppenbarligen dels lagbrott och dels övergrepp av grövsta art förelegat, men JO beslöt efter lång väntan att denna anmälan skulle till ingen åtgärd föranleda. Såvitt jag kunnat finna både av fjolårets och av årets berättelse har JO:s enda ingripande bestått i — såsom refereras i fjolårets berättelse — att han en gång intresserade sig för tillämpningen av strafflagens kap. 8 och särskilt de extra fullmakter som därigenom gävos polisen, och att han kallat till sig säkerhetstjänstens chef Eric Hallgren och låtit denna intyga, att han skötte sin tjänst särdeles föredömligt. Sedan har JO låtit därmed bero. Vi ha sedan sett hur det gått till inom denna säkerhetspolis.

Utredningen om fallet Lippe vittnar om att samma förhållande varit rådande även härvidlag. JO har infordrat uppgifter från dem, mot vilka anklagelser riktats, överkonstapel Söderström och andra, och sedan de sagt, att det är bara lögn, mannen är kverulant, har han låtit vid detta bero. Jag anser att ett sådant tillvägagångssätt inte är någon verklig undersökning. Ty när anmälan mot vissa personer ingivits i 30 till 40 fall och vi veta, att JO är den enda instans, som verkligen kan ingripa å samhällets vägnar, då anser åtminstone jag att JO genom att inte ingripa har försummat sin plikt. Detta behöver inte särskilt understrykas. När vi veta att läget är sådant, att riksdagen måst tillsätta en särskild parlamentarisk undersökningskommission och därutöver en särskild utredning som i år begärts av statsrådet Mossberg, då kan inte allt vara väl beställt.

Vad fallet Lippe beträffar gick herr Lindqvist inte alls in på min huvudanmärkning, men han hade i JO:s ämbetsberättelse tyckt sig finna att Lippe var en misstänkt figur. Den första anklagelsen var att han var en känd norsk kommunist. Är då detta någonting brottsligt? Jag är svensk kommunist och kanske känd, men inte kan jag anhållas och sättas på Långholmen för det enligt svensk lag. Herr Lindqvist anför vidare, att denne anhållits då han befann sig i starkt misstänkt sällskap. Ja, det misstänkta var, att han före sitt anhållande träffat två utlännningar på gatan. Skulle inte en norsk flyktning i Stockholm få träffa representanter för de allierade nationerna, med vilka hans land kämpade i allians?

Han hade sökt sig över gränsen utan att tala om för polisen att han kommit hit. Detsamma gällde ju många norrmän, särskilt då sådana, som voro kommunister och vilka, om de anmälde sig för polisen, i bästa fall riskerade att få tillbringa sin tid i Sverige antingen på Långmora eller Smedsbo. Antifascistiska tyskar åter riskerade att, utan att någon anklagelse restes mot dem, få sitta i fängelse på obestämd tid.

Lippe har aldrig blivit anklagad för något brott. Att han inte ville lämna så många uppgifter, förstår den som känner till de grunder efter vilka straff kunde utdömas enligt 8 kapitlet strafflagen. Bara den omständigheten att man

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

träffat utlänningar ansågs ju mycket misstänkt. I fallet Meurling exempelvis anfördes ju såsom något för en kvinna mycket graverande, att hon träffat en utlänning på gatan utan att kyssa honom — två poliser vittnade om den saken. Nu är det ju något ovanligt att i vårt frostiga klimat kvinnor gå omkring och kyssa folk på gatan, men icke förty anfördes händelsen som ett mycket graverande argument mot henne. Jag skall bara nämna ytterligare en sak, som jag finner mycket upprörande, nämligen att man hotade att utlämna Lippe till Gestapo, och det trots att man icke haft något att anklaga honom för. Hur mycket polisen än nekar i det avseendet kvarstår dock som ett faktum, att sådana utlänningar förekommit i andra fall. Jag har nämnt Martin Hjelman — den ihjältorterade norske sjömannen, som blev utlämnad av polisintendenten Martin Lundqvist. Jag menar därför, att även om polisen i fallet Lippe icke verkställt sin avsikt, så har den dock gjort det i andra fall, vilka böra bli föremål för JO:s uppmärksamhet.

I den reservation jag avsåg att framställa använde jag uttrycket förtroendekris, i vart fall en förtroendekris för den svenska polisen. Jag tror icke att uttrycket är för starkt. Riksdagens ledamöter böra observera, att man icke kommer ifrån denna förtroendekris bara genom att man slätar över. I stället bör allas vår uppgift vara att försöka gå till botten med saken även om det ibland skulle peka högt upp bland vederbörande inblandade. Jag tror att det i en demokrati är av ett stort värde att folk hyser förtroende till ordningsmakten. Detta förtroende har emellertid blivit synnerligen skakat, och jag måste därför beklaga, att icke JO-ämbetet under alla dessa år, när det arbetat och skaffat in högar av material om sådant, som i och för sig är småsaker, icke gjort något verkligt ingripande i fall, som dock blivit föremål för en särskild undersökningskommissions behandling. Jag vågar hoppas, att kommissionen skall ägna varje särskilt fall den uppmärksamhet, som frågans allvarliga beskaffenhet kräver.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, lades utlåtandet till handlingarna.

§ 10.

*Granskning
av militie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.*

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Efter föredragning av utskottets däri gjorda anmälan anförde:

Herr von Friesen: Herr talman! Då jag i detta sammanhang ber att få fästa uppmärksamheten på en detalj i militieombudsmannens ämbetsberättelse är det icke i avsikt att rikta någon anmärkning mot hans ämbetsförvaltning. Det gäller att fästa uppmärksamheten på ett system rörande publiceringen av denna berättelse — liksom nyss av justitieombudsmannens berättelse — som jag icke tycker kan lämnas opåttalt. Jag syftar på det faktum att man i dessa mycket detaljerade berättelser icke bara publicerar namnen på personer, som gjort sig skyldiga till olämpliga eller brottsliga handlingar, utan också på personer, som endast uppträtt som vittnen och som helt oförskyllt kommit att spela någon roll i det påtalade fallet. Det är kanske orättvist att härvidlag enbart utpeka MO:s berättelse; jag kunde med lika stort fog ha vänt mig mot samma förfarande i JO:s berättelse, exempelvis det av herr Johansson i Stockholm apotroferade fallet med flickorna i Köping, där jag har den uppfattningen, att det är skäligen onödigt att publicera vederbörandes namn. Däremot finner jag icke anledning reagera mot att man, såsom det sker i den nu ifrågavarande ämbetsberättelsen, namnger alla dessa löjtnanter och kaptener, som gjort sig skyl-

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

diga till ett drummelaktigt uppträdande, använt ett ohyfsat språk o. s. v.; det kan tvärtom vara nyttigt att de få skylta med sina namn i dylikt sammanhang. Någon kanske invänder, att sådant här icke spelar så stor roll eftersom dessa berättelser icke bli lästa av någon större allmänhet. Jag vill emellertid nämna, att häromdagen var dock MO:s ämbetsberättelse föremål för en recension i Dagens Nyheter av tidningens litteraturanmälare, och att ett av de här refererade fallen, vilket jag strax skall komma till, gått genom hela pressen. Man kan med andra ord befara, att en ökad publicitet kommer att medföra ett ökat intresse från allmänhetens sida med allt det obehag som detta kan föra med sig för de personer, som jag här närmast åsyftar. Jag syftar då särskilt på det under nr 36 upptagna fallet i militieombudsmannens berättelse, där MO helt säkert på goda grunder har anställt åtal mot en luftbevakningschef »för olämpligt uppträdande mot honom underställd kvinnlig personal samt för förölämpning av underordnad krigsman», som det heter i rubriken. Det rör sig helt enkelt om en person, som ibland i spritpåverkat tillstånd ibland tydligen utan att ha konsumerat sprit har varit närgången mot vissa damer. Det förefaller mig skäligen onödigt att namnen på dessa damer och detaljerade redogörelser för deras förehavanden på detta sätt skola publiceras. Vid ett tillfälle har vederbörande person, som sedermera åtalades, burit sig illa åt emot en annan dam, men här blir MO plötsligt diskret och kallar henne uteslutande för fru och utsätter endast begynnelsebokstaven i hennes efternamn. Det förefaller mig som om diskretionen gentemot den sistnämnda damen också skulle behövt utsträckas till de övriga damerna, som blivit utsatta för ifrågavarande befälhavares, en kaptens, närgångenhet. Förmodligen har MO resonerat som så, att i fråga om frun var det litet kraftigare saker det gällde, nämligen att en gift fru låtit bjuda sig på supé av denne kaptens, att hon blivit kysst på munnen av honom och att han sedan bett henne följa med sig upp på sitt rum, såsom det heter i den här detaljerade berättelsen på den rätt dråpliga polissvenska, som brukar vara utmärkande för dylika skildringar, medan kaptenen beträffande de andra helt och hållet namngivna damerna — vittnesmålen äro här en smula olika, en del göra gällande, att kaptenen petat på damernas skrattpropar och lagt armen om deras axlar — försvarat sig med att han endast pekat på ifrågavarande skrattpropar. Jag förmodar att det icke varit artskillnaden utan gradskillnaden i behandlingen, som varit vägledande för MO vid publiceringen. Jag tycker emellertid att diskretionen i fråga mycket väl kunde ha utsträckts även till de andra oskyldigt inblandade personerna, liksom jag rent principiellt anser, att vederbörande icke böra namngivas i en sådan offentlig redogörelse annat än på sin höjd genom utsättande av deras initialer. Namnen kunde möjligen göras tillgängliga för dem inom lagutskottet, som ha att granska ifrågavarande berättelse.

Med dessa ord, herr talman, har jag icke på något sätt — jag upprepar det ännu en gång — velat rikta något klander mot här ifrågavarande riksdagens ämbetsman. Jag tror att han är offer för vad jag skulle vilja kalla en dålig vana hos juristerna. Det är nämligen en sak, som förekommer i andra sammanhang — jag syftar till exempel på publiciteten i den bekanta prejudikatsamlingen Nytt juridiskt arkiv, som jag tycker på ett onödigt sätt blottställer personer både i civilmål och i andra sammanhang. Jag tror att det vore på tiden, att juristerna i det avseendet tillägnade sig något av den diskretion, som vi läkare äro vana vid. Vi bruka ofta i våra facktidsskrifter publicera ur medicinsk synpunkt intressanta sjukdomsfall, men vi äro då synnerligen angelägna att icke på något sätt röja vederbörandes identitet.

Jag har, herr talman, med det anförda endast velat uttala en förväntan, att vid kommande tillfällen en större återhållsamhet i fråga om publiceringen av

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
berörda personers namn skall ifrågakomma i dessa ämbetsberättelser. Jag har självfallet i detta sammanhang intet yrkande.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Eftersom de anmärkningar, som vi nu fått höra från göteborgsbänken, icke riktade sig mot militieombudsmannens verksamhet på några väsentliga punkter, kunde det kanske knappast vara nödvändigt att man från utskottets sida gör någon invändning mot anmärkningarna, men då jag knappast kan sträcka mig så långt som den sista ärade talaren i fråga om en restriktivare publicering i detta avseende, är det kanske lämpligt att jag ger till känna min mening i frågan.

Herr von Friesen har tidigare under hand till mig framfört sina tankar i detta avseende, och jag trodde att han skulle nöja sig med det besked han därvid har fått och icke fästa så stort avseende vid de synpunkter, som han nu framfört här i kammaren. När nu emellertid detta skett, kanske det kan vara skäl i att man från utskottets sida också gör några påpekanden i detta avseende.

Publiceringen av ett påtalat förhållande i en sådan här ämbetsberättelse innebär givetvis i och för sig en viss reaktion. Det är klart att man vid publiceringen måste iaktta en viss varsamhet, så att icke oskyldiga personer alltför mycket behöva figurera offentligt. Det finns emellertid många gränsfall, beträffande vilka det nog måste sägas, att det icke är opåkallat med en sådan här publicitet. Efter att ha tagit del av akterna i de mål, som här återopas, är jag icke lika säker som den föregående talaren på att man därvidlag har gått för långt i fråga om publicitet. Jag tror nog också att det för dem, som skola ta del i granskningen av handlingarna i ett visst mål, är av vikt att dessa bli så korrekt återgivna som möjligt. Även för riksdagsledamöternas eget vidkommande är det ju av viss betydelse att ha tillgång till de autentiska handlingarna, när de skola fälla sitt domslut. Jag medger att publiceringen bör ske med gott omdöme, men denna bör dock icke ske på sådant sätt, att man undanhåller dem som skola granska den ifrågavarande verksamheten något som bör vara för dem bekant.

Om jag så skulle få säga några ord om själva granskningsarbetet, ber jag att få påpeka, att det vill förefalla som om den tidigare mycket starkt stigande arbetsbörda hos MO-ämbetet lättat en smula och att det nu ser ut som om kulmen skulle vara passerad, att man med andra ord är på väg mot mera normala förhållanden, låt vara att vi mätt med förkrigsmått alltjämt ha att räkna med en mycket betydande arbetsbörda för ämbetet. Jag tror att man i det sammanhanget även kan tillägga, att MO-ämbetet vunnit ytterligare i stadga och auktoritet; särskilt vill det förefalla som om aktningen för ämbetet befunnit sig i starkt stigande inom de högre befälsklasserna. Vi minnas ju att man på den kanten förr icke nämnde militieombudsmannen och hans verksamhet med någon större aktning. Nu vill det emellertid dess bättre förefalla som om detta vore ett passerat stadium, och att man nu på samma håll utan några som helst invändningar tar militieombudsmannens råd ad notam.

Givetvis är den aktsamling, som militieombudsmannen här publicerat, något i och för sig mycket beklämmande, ty den är ju en samling bevis på naiv maktfullkomlighet, bristande psykologisk blick och avsaknad av värdighet. Även om nu dylika brister kunna konstateras på visst befälsställ, får man dock ha klart för sig, att förhållandet mellan befäl och manskap under de gångna åren starkt förbättrats, och att vi äro på väg mot ett än bättre tillstånd. Ämbetsberättelsen är liksom en samling prov på avigsidorna i militärväsendet och den ger kanske därför ett mera förtätrat intryck av dem än vad en mera allmän översyn skulle göra. Särskilt glädjande är emellertid att man

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

tycker sig finna, att det tidigare ofta påtalade rätt starka missbruket av sprit-drycker håller på att minska såväl i vad angår antalet fylleriförseelser som i annat avseende.

Militieombudsmannens strävan att åstadkomma en jämnare och bättre rättstillsämpling synes icke alltid ha givit det resultat, som man skulle kunnat önska, men kanske har härtill framför allt bidragit den nuvarande utformningen av de rättsliga organ, som ha hand om sagda rättstillsämpling, och kanske jämväl den ålderdomliga formulering, som strafflagen för krigsmakten alltjämt har. Allt detta ligger emellertid nu i stöpsleven, och jag föreställer mig att på bägge dessa områden, där nu utredningar pågå, dessa skola ge till resultat mera ändamålsenliga instrument än de nuvarande för ett behörigt tillgodoseande av de militära rättsfrågorna. Jag räknar därvidlag givetvis med att man på det viktiga gebit, vilket uppvisar de mest påfallande bristerna, nämligen utredningsstadiet, skall kunna finna en fullt tillfredsställande organisation.

Herr talman! Jag tror mig ha anledning att framhålla, att enligt utskottets mening militieombudsmannen med skicklighet och gott omdöme ryktat sitt betydelsefulla värv.

Herr von Friesen: Herr talman! Det är alldeles riktigt att jag i år under hand har fäst herr Olssons i Mellerud uppmärksamhet på dessa saker. Jag kan emellertid nämna, att jag redan förra året talade med ett par av första lagutskottets ledamöter om dessa ting. Det var särskilt ett fall i justitieombudsmannens dåvarande ämbetsberättelse, som jag fäste mig vid. Då jag emellertid icke uppnått några som helst resultat med mina hänvänelser i här berörda avseende, har jag funnit det lämpligt att dra frågan inför riksdagen.

Jag vill också säga, att jag icke alls är nöjd med det svar herr Olsson i Mellerud lämnat på mitt påpekande. Det förefaller mig närmast som om herr Olsson i Mellerud skulle tycka, att allt är bra som det är, och att det är riktigt och av ett visst intresse, att man får reda på alla dessa namn. Nu frågar jag: Vad är det för ett allmänt intresse som gör, att man i ett och samma fall låter bli att publicera namnet på *en* inblandad person, medan man publicerar namnen på andra absolut lika oskyldiga personer? Jag för min del kan icke förstå att några legitima intressen kunna vara betjänade med en sådan uppdelning av utredningsmaterialet. Jag måste verkligen uttala den förhoppningen, att de som ett kommande år ha att behandla och granska denna ämbetsberättelse skola mera allvarligt uppmärksamma denna sak, som faktiskt spelar en viss roll för de personer, som blivit inblandade i sådana här historier.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Jag vill bara påpeka, att jag finner det litet underligt att just representanten från Göteborg är den som vill förorda en begränsad publicitet. Vi ha ju tidigare här i kammaren alltid funnit honom såsom företrädare för dem, som vilja ha den mest obegränsade tryckfrihet även i frågor, där riksdagen varit av en annan mening.

Som jag tidigare framhållit bör en publiceringsåtgärd av här ifrågavarande slag handhavas med en viss varsamhet, men jag vill icke sträcka mig så långt som den föregående talaren, att jag vill undanhålla dem som ha att granska militieombudsmannens verksamhet sådant material, som kan vara av betydelse för dem. Det var endast detta jag ville säga.

Herr von Friesen: Herr talman! Att göra jämförelse mellan tryckfrihet och publicitet i ett fall som detta finner jag synnerligen malplacerat. Jag har aldrig fattat tryckfriheten på det sättet, att den skulle innebära ett medgivan-

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
 de att skandalisera ett antal personer, ett medgivande alltså till ett ohämmat utgivande av en mängd sådana publikationer, som ha till syfte att kompromettera enskilda, oförvitliga medborgare. Vad jag syftat på tidigare när det gällt en vidgad tryckfrihet är, såsom herr Olsson i Mellerud och kammarens övriga ledamöter väl förstå, någonting helt annat, som icke har ett spår att göra med fall som det här åberopade. Jag har tvärtom alltid, långt innan tryckfrihetsrestriktionerna kommo till, försökt att göra mig till talesman för en inskränkt publicitet just i fråga om namn på personer, som äro inblandade i en rättsaffär utan att vara direkt skyldiga, och jag vet, att jag i det fallet har stöd hos pressen själv. Jag måste säga, att våra tidningar, som många gånger beskyllas för skandalhunger och sensationslystnad, äro mycket mera återhållsamma när det gäller dylika publicitetsfrågor än vad herr Olsson i Mellerud tydligen anser att militieombudsmannen och justitieombudsmannen skola vara.

Efter härmed slutad överläggning lades utlåtandet till handlingarna.

§ 11.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr Persson i Stockholm, som anförde: Herr talman! Det förekommer en del yrkesutbildning, där syftet med verksamheten mer synes vara att tillförsäkra de undervisande ekonomiska fördelar än att tillförsäkra de undervisade utkomstmöjligheter. Elever till dylik, av privata företag bedriven undervisning, skaffar sig vederbörande med hjälp av en i fråga om nyttan av utbildningen missledande reklam.

Enligt vad det upprepade gånger blivit påpekat bedriver exempelvis Sportpalatsets i Stockholm ledning med sina badmästarkurser en verksamhet som, efter vad det synes framgå, lämpligen borde underkastas samhällelig kontroll.

Med hjälp av en reklam, varigenom unga män förespeglas goda befattningar som badmästare runt om i landet, lockas ärligen ett relativt stort antal ungdomar till Sportpalatsets badmästarkurser. Dessa vara i 4 månader och betinga en kursavgift av 400 kronor. Denna avgift måste betraktas som anmärkningsvärt hög, i synnerhet som omkring 50 procent av utbildningstiden tages i anspråk för praktiskt arbete, för vilket företaget i annat fall hade att anställa vanlig arbetskraft.

När kursen är färdig, börjar den utexaminerade undersöka möjligheterna att få anställning som badmästare. Sådana befattningar är det emellertid mycket ont om. Är företaget då i behov av arbetskraft, så föreslås eleven att stanna kvar på Sportpalatset och »praktisera» någon tid i väntan på att anställningsmöjligheter skola yppa sig. Fall ha enligt uppgift förekommit då sådana aspiranter fått gå som praktikanter på Sportpalatset, först ett år för en avlöning av i allt 100 kronor i månaden, därpå ännu ett år för 150 kronor i månaden och slutligen ännu ett år för omkring 200 kronor i månaden, för att till slut ändock efter hopplös väntan tvingas övergå till annat yrke, trots fullt tillfredsställande betyg i badmästaryrket.

Enligt tidigare badmästarelevers uppskattning måste mellan 50 och 80 procent av de till badmästare utbildade övergå till annat yrke, i vilket de inte ha någon nytta av sin utbildning och där de finna, att de offrat tid och pengar på av en hänsynslös reklam uppammad chimär.

Då det med full tydlighet framgått att dylik yrkesutbildning främst bedrivs i syfte att tillföra privata företag inkomster och gratis eller synnerligen lågt avlönad arbetskraft samt då erfarenheten ådagalagt att eleverna icke givas objektiv upplysning om de reella möjligheterna i yrket, anhålles om andra

Interpellation. (Forts.)

kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande fråga:

Borde inte företag, som bedriva yrkesundervisning av påtalat slag, underkastas kontroll så att elevantal och kurser begränsas till att någorlunda motsvara rekryteringsbehovet samt så att avgifterna bringas i överensstämmelse med vad som kan anses vara rimligt?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Hansson** i Skediga, som yttrade: Herr talman! Gruvskogarna tillkommo under äldre tid genom att kronan upplät såväl egna skogar som i vissa fall allmänningsskog för att befrämja och utveckla gruvdriften. Från gruvskogarna skulle gruvorna förses med det virke som behövdes till gruvdriften, framför allt malmens lösbrytande genom s. k. tillmakning och till byggnadsvirke. De skogar, som på detta sätt anslogos till gruvrörelsen, äro samtliga belägna inom mellersta Sveriges malmförande områden. Gruvskogarna omfatta en sammanlagd areal av 9 222,87 hektar med ett sammanlagt taxeringsvärde av 1 458 100 kronor. Virkesförrådet har uppskattats till 964 274 m³ (124 m³ per hektar).

Frågan om gruvskogarnas rättsliga förhållanden har varit föremål för åtskilliga utredningar och regleringar. Det synes emellertid vara fullt klart, att äganderätten till skogarna odelat ligger hos kronan. Gruvföretagen inneha sålunda endast nyttjanderätten till gruvskogarna, vilket bl. a. framgår därav att de erlägga rekognitionsavgift. Vidare synes det förhålla sig så, att rättighetens varaktighet är beroende av att gruvan bearbetas. När en gruva nedlagts, borde alltså nyttjanderätten till den för gruvan anslagna skogen återgå till staten. Så har också skett i ett par fall. Emellertid kan gruvägaren försvara gruvrätten på annat sätt än genom gruvarbete. Därigenom kan han göra anspråk på att få behålla nyttjanderätten till gruvskogen.

Till grund för upplåtelsen av gruvskogarna låg en äldre tids tekniska och ekonomiska förhållanden. De primitiva metoder, som då tillämpades vid brytningen av malmen, ha för länge sedan övergivits och ersatts av andra. Den tekniska utvecklingen har emellertid icke medfört de förändringar i fråga om nyttjanderätten till gruvskogarna, som man kunde ha väntat. Naturligt hade varit att nyttjanderätten till gruvskogarna återförts till kronan i och med att den tekniska process, för vilken de tillkommit, icke längre existerade.

I proposition nr 139 vid 1943 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om en reglering och avveckling av gruvskogarna. Förslaget innebar, att gruvskogarna genom överenskommelse mellan kronan och nyttjanderättsinnehavarna skulle med äganderätt förvärvas av de senare. Härfor skulle de till staten erlägga 40 procent av skogarnas värde, som av särskilda värderingsmän uppskattats till 6 749 920 kronor.

I anledning av propositionen väcktes tvenne motioner, vari yrkades avslag på propositionen. Vidare hemställde motionärerna om utredning dels angående gruvskogarnas rättsliga förhållanden, dels om möjligheterna att komplettera ofullständiga jordbruk, liggande inom gruvskogarnas områden med skog därför.

Jordbruksutskottet, till vilket ärendet hänvisades, avstyrkte i sitt utlåtande bifall till propositionen. I enlighet med motionerna förordade utskottet en ny utredning om möjligheterna att i kronans hand återföra nyttjanderätten till

Interpellation. (Forts.)

gruvskogarna. Riksdagens båda kamrar biföllo jordbruksutskottets utlåtande utan ändring.

Inom en nära framtid kan 1942 års jordbrukskommitté förväntas framlägga riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken. Därvid kommer med all säkerhet förslag om komplettering av de s. k. ofullständiga jordbruken med jord och skog att framläggas. Särskilt i skogsbygderna, där odlingsbar åkerjord icke står att få, måste de mindre jordbruken för att bli fullt bäriga tilläggas stödskog. Det förefaller riktigt att skog tilldelas från såväl bolagens som statens och akademiens skogsinnehav. Ur denna synpunkt framstår det som angeläget, att frågan om gruvskogarnas rättsliga förhållanden bringas till en snar lösning. Inom eller i närheten av gruvskogarna finnas åtskilliga mindre jordbruk, som i stor utsträckning sakna skog. Som regel ha dessa gårdar blivit avstyckade från bolagens domäner, varvid bolagen behållit skogen.

Med anledning av vad som ovan anförts får jag hemställa om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

Har herr statsrådet för avsikt att låta verkställa den utredning, som 1943 års riksdag begärde, om återförande av nyttjanderätten till gruvskogarna i kronans hand?

Är herr statsrådet beredd att låta undersöka möjligheterna att komplettera redan avstyckade eller eljest upplåtna ofullständiga jordbruk, belägna på och intill gruvskogarnas områden, med skog därifrån?

Denna anhållan bordlades.

§ 13.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 15, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

§ 14.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Andra kammarens kansli, riksdagshuset, Stockholm.

Härmed intygas, att ledamoten av riksdagens andra kammare borgarrådet *Yngve Larsson*, Stockholm, på grund av sjukdom (*Sinusitis acuta*) är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet från och med den 5 februari till och med den 12 februari 1946.

Stockholm den 5 februari 1946.

Yngve Larsson,
leg. läk.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.44 em.

In fidem
Gunnar Britth.